

Tetiana Solomenna,
Lesia Riabus
Т.Н. Shevchenko National
University "Chernihiv Colehium"

Тетяна Соломенна,
Леся Рябус
Національний університет
«Чернігівський колегіум»
імені Т.Г.Шевченка

EASTERN PARTNERSHIP SUMMITS – RESULTS FIXATION, CHALLENGES DISCUSSION, AND PROSPECTS IDENTIFICATION

САМІТИ СХІДНОГО ПАРТНЕРСТВА – ФІКСАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ, ОБГОВОРЕННЯ ПРОБЛЕМ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ПЕРСПЕКТИВ

Annotation: Decade of the Eastern Partnership format as a modification of the European Neighborhood Policy has its achievements, problems and prospects of further existence. Started with Polish and Swedish initiative, "Eastern partnership" was a manifestation of multilateral cooperation, determined in the summits of the member-countries, which occurred biennially. Hitherto five summits have been taken place: the first one – in 2009, in Prague, the six countries-former Soviet republics, namely Azerbaijan, Armenia, Belarus, Georgia, Moldova, Ukraine, and the European Union countries have created this format of neighborly relations, which included bilateral and multilateral dimension of cooperation. The constitutive summit designated the key areas of cooperation and made decision to establish National platforms of Civil Society Forum. During the second summit, which took place in Warsaw in 2011, the program format was ratified, and the main discussion topics of heads of states and governments were the issues of violations of political rights and freedoms in Belarus and in Ukraine.

The third summit 2013 was the Rubicon in the activities of the Eastern partnership. After the refusal of Ukrainian authorities to sign the Association Agreement with the EU, the Eastern neighbors of the EU were divided into two groups based on their European integration ambitions. Ukraine, Georgia and Moldova required reinforcement of the cooperation, whereas Azerbaijan, Armenia and Belarus minimized cooperation within the partnership. The fourth Eastern partnership summit, which took place in Riga in 2015, confirmed the preservation of the format and failed to recognize the division of the member-countries. However, in November 2015, the EU adopted renewed neighborhood policy, and at the end of 2016, the EU adopted the detailed program focusing on priorities and deliverables for Eastern partnership countries by 2020.

The fifth summit of the Eastern partnership took place in Brussels in 2017 and fixed a considerable number of contradictions and compromise that exist in the format. New humanitarian, security and political challenges, which faced the European Community, need to be solved including through achieving more

effective interaction with Eastern neighbors. 2019 – New political cycle for the EU and Ukraine, which would be able to answer pressing questions more effectively.

Keywords: Eastern Partnership, summit, eurointegration, European Union.

Наймасштабніше розширення Європейського Союзу на початку ХХІ ст. спричинило переосмислення багатьох боків європейського буття, поставило чимало питань, пов'язаних з соціально-економічною політикою, культурними й безпековими проблемами, актуалізувало питання відносин з сусідами. Інструментом вирішення питань з прикордонними державами мала стати політика сусідства.

Вперше принципи Європейської політики сусідства були викладені в повідомленні Європейській комісії під назвою «Ширша Європа – сусідство нові рамки зі східними та південними сусідами» [1]. Європейська політика сусідства (ЄПС) – європейська ініціатива щодо держав-сусідів ЄС, проголошена 12 травня 2004 р., головною метою якої стала співпраця з країнами-партнерами задля прискорення політичних та економічних реформ, тіснішої інтеграції, сприяння сталого розвитку. Процес інституалізації політики щодо східних сусідів розпочався 26 травня 2008 р., коли на порядок денний Ради ЄС було внесено спільну польсько-шведську ініціативу – проект Східного партнерства (Сх П). У проекті передбачалася участь шести країн, колишніх радянських республік – України, Молдови, Білорусі, Грузії, Вірменії та Азербайджану. 20 березня 2009 р. Рада ЄС остаточно затвердила проект Східного партнерства, який стартував на установчому саміті 7 травня 2009 р. в Празі [2]. На цьому форумі було визначено напрями роботи в чотирьох тематичних платформах: *демократія і належне управління; контакти між людьми; енергійна безпека; економічна інтеграція*. Мета – наближення до європейських стандартів, запровадження демократичних цінностей, лібералізація візового режиму, а також формат передбачав підготовку та укладання угод нового рівня, включаючи зону вільної торгівлі та політичного діалогу.

В Празі за значної активності країн ЄС була започаткована діяльність Форуму громадянського суспільства Сх П для посилення реформ в країнах-сусідах й сприяння більшої залученості членів суспільства до контролю влади в реалізації взятих зобов'язань.

29-30 вересня 2011 р. в Варшаві відбувся другий саміт Сх П, а українську делегацію очолював В.Янукович. Саміт ввів в роботу партнерства принцип «більше за більше», заохочуючи країни-сусідки до активності та ініціативи. В Спільній декларації другого саміту всі сторони підтримали програму реалізації Сх П, а головними темами обговорення стали питання діяльності політичної білоруської опозиції та вибіркове судочинство в Україні, пов'язане з резонансними судовими справами.

Знаковим для Сх П став третій саміт, що мав відбутися у Вільнюсі 28-29 листопада 2013 р. для підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Проте, 21 листопада 2013 р. Кабінет міністрів України повідомив про призупинення процесу укладання Угоди з ЄС [3]. Такий перебіг подій став цілковитою несподіванкою, як для європейських партнерів, так і для українського суспільства, тому це рішення тодішньої української влади призвело до радикальних змін в Україні та Європі. Результатом саміту у Вільнюсі стало парафування Угод про асоціацію та поглиблену з

всеохоплюючу зону вільної торгівлі між ЄС та Молдовою та Грузією, які підтвердили євроінтеграційний вибір цих республік. В заключному документі форуму відзначалися успіхи, досягнуті в рамках партнерства, висловлювалося занепокоєння зростанням небезпеки для демократії, прав і свобод та були взяті зобов'язання на найближчі два роки [4].

Розгортання подій в Україні з кінця лютого 2014 р. радикально змінили владу в Україні, й вплинули на міжнародні відносини в світі, особливо змінивши ставлення до безпекового питання в Європі. Українська криза розділила учасників формату навпіл: Україна, Грузія та Молдова підтвердили свої амбіції рухатися в Європу; Білорусь, Азербайджан та Вірменія – надавали перевагу співробітництву з РФ й були готові обмежити свою співпрацю з ЄС.

В березні 2015 р. ЄС розпочав консультації з усіма зацікавленими сторонами щодо перегляду політики сусідства, зокрема формату Східного партнерства. В перегляді ЄПС активну участь взяли й українські експерти, які запропонували власне бачення співпраці в межах партнерства.

На четвертий саміт Східного партнерства, що відбувся в Ризі 21-22 травня 2015 р. великі сподівання покладали три країни, які мали підписані Угоди про асоціацію й сподівалися схвалити рішення щодо перспектив членства в ході реалізації визначених зобов'язань. Проте ЄС не наважився поділити учасників Сх П, виходячи з їхніх євроінтеграційних амбіцій. Кілька ініціатив внесених українською делегацією не знайшли підтримки в узгодженні пунктів Підсумкової декларації [5], хоча європейські партнери заявили про доцільність збереження формату в рамках політики сусідства. Компромісний текст заключного документу засвідчив необхідність оновлення ЄПС.

18 листопада 2015 р. Ф. Могеріні – високий представник з питань зовнішньої та безпекової політики представила оновлену концепцію політики сусідства [6]. Переглянута ЄПС стала складовим елементом, представленої в червні 2016 р. Глобальної стратегії ЄС [7], що підтверджує пріоритетність для ЄС відносин з сусідніми країнами під час загострення міжнародної ситуації на європейському континенті. Реакцією на актуальні виклики безпекової ситуації в Європі стало ухвалення ЄС 15 грудня 2016 р. програми основних пріоритетів та досягнень країн Сх П до 2020 р. [8].

24 листопада 2017 р. в Брюсселі відбувся п'ятий саміт Східного партнерства, під час якого Україна, Грузія та Молдова розраховували закріпити перспективи членства в тексті заключного документу. Проте, в черговий раз європейські партнери узгодили компромісне формулювання щодо «європейських прагнень та європейського вибору» країн, що імплементують Угоди про асоціацію [9].

Суттєвих прорипів на саміті не сталося, як через позицію деяких країн-партнерів, так і з огляду на перспективи очікуваної зміни політичної ситуації після виборів до Європарламенту 23-26 травня 2019 р. й подальшої зміни складу Європейської комісії. Новий політичний сезон 2019 р. розпочато також і в Україні, тому підбиваючи підсумки десятої річниці існування формату Східного партнерства, можна констатувати кілька блоків суперечностей: різниця амбіцій країн-сусідок щодо продовження інтеграції; різне ставлення до політики РФ в українській кризі серед учасників формату; актуалізація безпекового питання та міграційної політики в регіоні;

ускладнення реалізації процедури Brexit й енергетичне забезпечення країн ЄС та інші. Всі вони потребують вирішення, яке можливе на новому етапі розвитку Східного партнерства з огляду на якість досягнутих результатів передусім, країнами, що підписали Угоди про асоціацію й посилення єврооптимістичних настроїв в загальноєвропейському контексті.

Список використаних джерел:

1. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament. Wider Europe – Neighborhood: A New Framework for Relations with our Eastern and Southern Neighbors. Brussels, 11.3.2003/European Commission [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eeas.europa.eu/archives/docs/enp/pdf/pdf/com03_104_en.pdf
2. Спільна заява саміту Східного партнерства у Празі 7 травня 2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_437
3. Уряд прийняв розпорядження про призупинення процесу підготовки до укладання Угоди про асоціацію з ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://old.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art_id=246868715&cat_id=244274160
4. Спільна декларація саміту «Східного партнерства», Вільнюс, 28-29 листопада 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mfa.gov.ua/ua/news-feeds/foreign-offices-news/16631-spilyna-deklaracija-samitu-skhidnogo-partnerstva-vilynyus-28-29-listopada-2013-roku>
5. Спільна декларація саміту Східного партнерства, Рига, 21-22 травня 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mfa.gov.ua/ua/press-center/news/36735-joint-declaration-of-the-eastern-partnership-summit-riga-21-22-may-2015>
6. Перегляд Європейської політики сусідства, Брюссель 18.11.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/neighbourhood/pdf/key-documents/151118_joint-communication_review-of-the-enp_ukrainean.pdf
7. Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe. A Global Strategy for the European Union`s Foreign and Security Policy [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eeas.europa.eu/archives/docs/top_stories/pdf/eugs_review_web.pdf
8. Eastern Partnership – Focusing on key priorities and deliverables [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://library.euneighbours.eu/content/eastern-partnership-focusing-key-priorities-and-deliverables>
9. Декларація п'ятого саміту Східного партнерства, Брюссель, 25.11.2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://eeas.europa.eu/delegations/ukraine_uk/36220